

תקציר מנהלים

כלים להגדלת היצע המימון לייצוא במשק הישראלי

רותם הורוביץ-רשף
עמיתת מכון מילקן

תודות

ברצוני להודות לכל מי שתרמו וסייעו לי בעריכת המחקר: לנורית קדם, שהנחתה אותי בעריכת המחקר ולימדה אותי רבות; לצוות חברת אשרא, ובייחוד לעדי גרוס ולצביקה חלמיש, שהקדישו מזמנם לדיונים בנושאים שעלו במחקר וסיפקו נתונים רבים לעריכתו; לצוות מילקן - המרכז לישראל שאפשרו את קיומו של המחקר: אורלי מובשוביץ-לנדסקרונו, פרופ' גלן יאגו וסטיב זכר. תודה מיוחדת לשירי גרנות, הממונה על ערבויות מדינה במשרד האוצר, על הליווי וההנחיה לכל אורך הדרך בהשמה במשרד ובמחקר.

על אודות תוכנית עמיתי מכון מילקן

תוכנית עמיתי מכון מילקן מקדמת את הצמיחה הכלכלית בישראל באמצעות התמקדות בפתרונות חדשניים, מבוססי שוק, לבעיות מתמשכות בתחומים חברתיים, כלכליים וסביבתיים. התוכנית מתמקדת באיתור פתרונות גלובליים והתאמתם למציאות הישראלית ובבניית ממשקים חיוניים המחברים בין משאבים ממשלתיים, פילנתרופיים ועסקיים, לטובת צמיחה ופיתוח לאומי בר-קיימא.

התוכנית מעניקה מלגות שנתיות לישראלים מצטיינים, בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה בארץ ובעולם, המתמחים במוקדי קבלת ההחלטות הלאומיים ומסייעים בפיתוח פתרונות באמצעות מחקר והתמחות. היקף הפעילות של עמיתי התוכנית הוא מקסימלי – התמחות, הכשרה ומחקר במשך חמישה ימים בשבוע.

במשך שנת התמחותם עוסקים עמיתי מכון מילקן במחקר המדיניות במשרדי הממשלה וברשויות שלטוניות אחרות, ומסייעים למקבלי ההחלטות ולמעצבי המדיניות בחקר ההיבטים השונים של סוגיות כלכליות, סביבתיות וחברתיות.

בנוסף עורכים העמיתים מחקר מדיניות עצמאי, שמטרתו לזהות חסמים לתעסוקה ולצמיחה בישראל ולאתר פתרונות אפשריים. מחקרי העמיתים מתבצעים בהדרכת צוות אקדמאי ומקצועי מנוסה ותומכים במחוקקים וברגולטורים, המעצבים את המציאות הכלכלית, חברתית והסביבתית בישראל.

במהלך השנה מוענקת לעמיתים הכשרה אינטנסיבית במדיניות כלכלית, ממשל ושיטות מחקר. במסגרת מפגשי ההכשרה השבועיים, העמיתים רוכשים כלים מקצועיים לכתובת תזכירים, מצגות וניירות מדיניות, וכן כלי ניהול, שיווק ותקשורת. בנוסף, נפגשים העמיתים עם בכירים במשק ובממשל ועם אנשי אקדמיה מהשורה הראשונה בישראל ובעולם. בסמסטר הראשון, העמיתים משתתפים בקורס המתמקד בחידושים פיננסיים, במסגרת בית הספר למנהל עסקים באוניברסיטה העברית בירושלים. הקורס מקנה 3 נקודות זכות אקדמיות, ומלמד אותו פרופ' גלן יאגו, מנהל בכיר, ומייסד, המעבדות לחידושים פיננסיים™ במכון מילקן.

את בוגרי התוכנית ניתן למצוא במגוון תפקידים בכירים במגזר הפרטי, כמרצים באקדמיה, במגזר הציבורי וכיועצים לשרים ולמשרדי הממשלה. ישנם בוגרים שנקלטו במשרדי הממשלה, ואחרים המשיכו ללימודים גבוהים באוניברסיטאות מובילות בישראל, ארצות הברית ובריטניה.

תוכנית עמיתי מכון מילקן היא לא פוליטית ובלתי מפלגתית, ואינה מקדמת קו פוליטי או אידאולוגי. התוכנית ממומנת על ידי קרנות פילנתרופיות מובילות בארצות הברית ובישראל ומנוהלת על ידי מכון מילקן.

למידע נוסף על אודות התוכנית: www.mifellows.org

תקציר מנהלים

בגלל אי-היציבות של השווקים הפיננסיים בשנים האחרונות, עלות המימון של עסקות הייצוא גדלה. עלות זו היא גורם החלטה משמעותי עבור הקונים הפוטנציאליים, והיא אף משפיעה במקרים רבים על היכולת לסגור עסקות. המחקר מראה כי עלות המימון של עסקות הייצוא לטווח בינוני-ארוך בישראל גבוהה ביחס לעולם, ומצביע על חשיבות הסיוע ליצואנים בתחום זה, בייחוד בשל חשיבות ענף הייצוא לצמיחה של המשק ולפיתוח התעשייה המקומית. המחקר סוקר תכניות שונות שקיימות ברחבי העולם לסיוע בהוזלת עלות מימון הייצוא, ומציע כלים המתאימים למשק הישראלי.

המשק הישראלי הוא משק קטן יחסית המבודד, מבחינת המסחר, מהמדינות השכנות לו. משום כך פוטנציאל המכירה לשוק המקומי והאזורי מוגבל, ולענף הייצוא השפעה מכרעת על צמיחת המשק. בניתוח אופי הייצוא של המשק הישראלי, **בפרק הראשון** ובנספחים הנלווים לו, אפשר לראות כי מאז הקמת המדינה מרבית הייצוא של המשק הישראלי מיועד לארה"ב ולאירופה. עם זאת, נטען כי ישנו גידול מתמיד בייצוא למדינות המתפתחות, גידול המתרחש גם בשאר מדינות העולם המפותחות, שכן קל יותר לחדור אל המדינות המתפתחות ולשווק בהן מוצרים שהשווקים שלהם כבר רוויים בחלק המפותח של העולם. מדינות אלו זקוקות גם לציוד ביטחוני ולפיתוח תשתיות – תחומים מפותחים יחסית בתעשייה הישראלית. מדינות אלו מהוות אפוא פוטנציאל לגידול שוקי הייצוא של מדינת ישראל.

עם זאת, הסיכונים הכרוכים בייצוא למדינות מתפתחות, ובייצוא לטווחי זמן ארוכים בכלל, משפיעים על יכולת המימון של העסקות וכתוצאה מכך על היכולת להוציא ייצוא זה אל הפועל. **בפרק השני** מוצגים עקרונות המימון של עסקות הייצוא והגופים העוסקים בתחום מימון וביטוח הייצוא לטווח בינוני וארוך.

בפרק השלישי ובנספחים הנלווים לו מובא ניתוח של הגורמים המשפיעים על הייצוא הישראלי ומימונו, בהם המשבר העולמי, משבר החובות האירופי, תקנות באזל III והיעדר תחרותיות במימון ייצוא. המחקר מראה כי עלות המימון לעסקות ייצוא עלתה בשנים האחרונות בשל המשבר העולמי ומשבר החוב האירופי, ואף צפויה לעלות עוד בשל שינויי הרגולציה שנעשו עקב משברים אלו (תקנות באזל III). יתרה מכך, בפרק זה נטען כי עלות מימון הייצוא בישראל גבוהה ביחס לעולם; זאת בשל הסיכון הגיאופוליטי של ישראל, המייקר את עלות הגיוס של הבנקים, בשל מיעוט סיוע ממשלתי בתחום בהשוואה לעולם ובשל היצע נמוך יחסית של גורמים מממנים לעסקות. כמו כן נטען כי במיוחד בעידן זה של עלויות מימון גבוהות, הצעת "חבילת מימון אטרקטיבית" היא תנאי משמעותי במקרים רבים לסגירת העסקה. לפיכך, בגלל הפרשי עלויות המימון, נמצא הייצוא הישראלי בנחיתות בהשוואה למתחריו בשוק זה.

המשבר העולמי ומשבר החוב האירופי הביאו, בין השאר, לידי עלייה משמעותית בעלויות המימון לעסקות ייצוא. בתגובה לכך פותחו במדינות רבות (בעיקר ברחבי אירופה) תכניות סיוע ליצואנים להוזלת עלויות אלו. התכניות יוצרות הזדמנות נדירה לבחון כלי סיוע שעשויים להפחית את עלות המימון בישראל ולהקל על היצואנים להתחרות עם מקביליהם בעולם. **בפרק הרביעי** מובאת סקירה של תכניות שונות הקיימות באירופה, מסווגות לשלושה סוגים עיקריים: כלים למימון ייצוא באמצעות בנקים לפיתוח/ECAs ממשלתיים, כלים למחזור הלוואות במימון המדינה (Refinancing), וכן כלים להגדלת מימון הייצוא ולמחזור הלוואות לייצוא על-ידי השוק הפרטי.

המלצת המחקר היא ליישם את תכנית ערביות המדינה לבנקים, השייכת לסוג השלישי של התכניות. תכנית זו מאפשרת להגדיל את מספר השחקנים בתחום וכן להוזיל את עלות מחזור ההלוואות על-ידי גופים מוסדיים, בארץ ובחור"ל. לתכנית זו עלות תקציבית אפסית, והיא אינה מגדילה במידה משמעותית את ההתחייבות החוץ-תקציבית. יתרה מכך, תכנית זו מאפשרת פתרון יעיל להגדלת היצע המימון לייצוא, אם ייושמו המלצות באזל III. כך אפשר להוזיל את עלות מימון העסקות ולאפשר ליצואנים תחרות הוגנת עם מתחריהם בחור"ל.

FELLOWS | MILKEN
PROGRAM | INSTITUTE

תוכנית עמיתי מכון מילקן
רחוב ושינגטון 4
ירושלים, 9418704

info@mifellows.org
www.mifellows.org